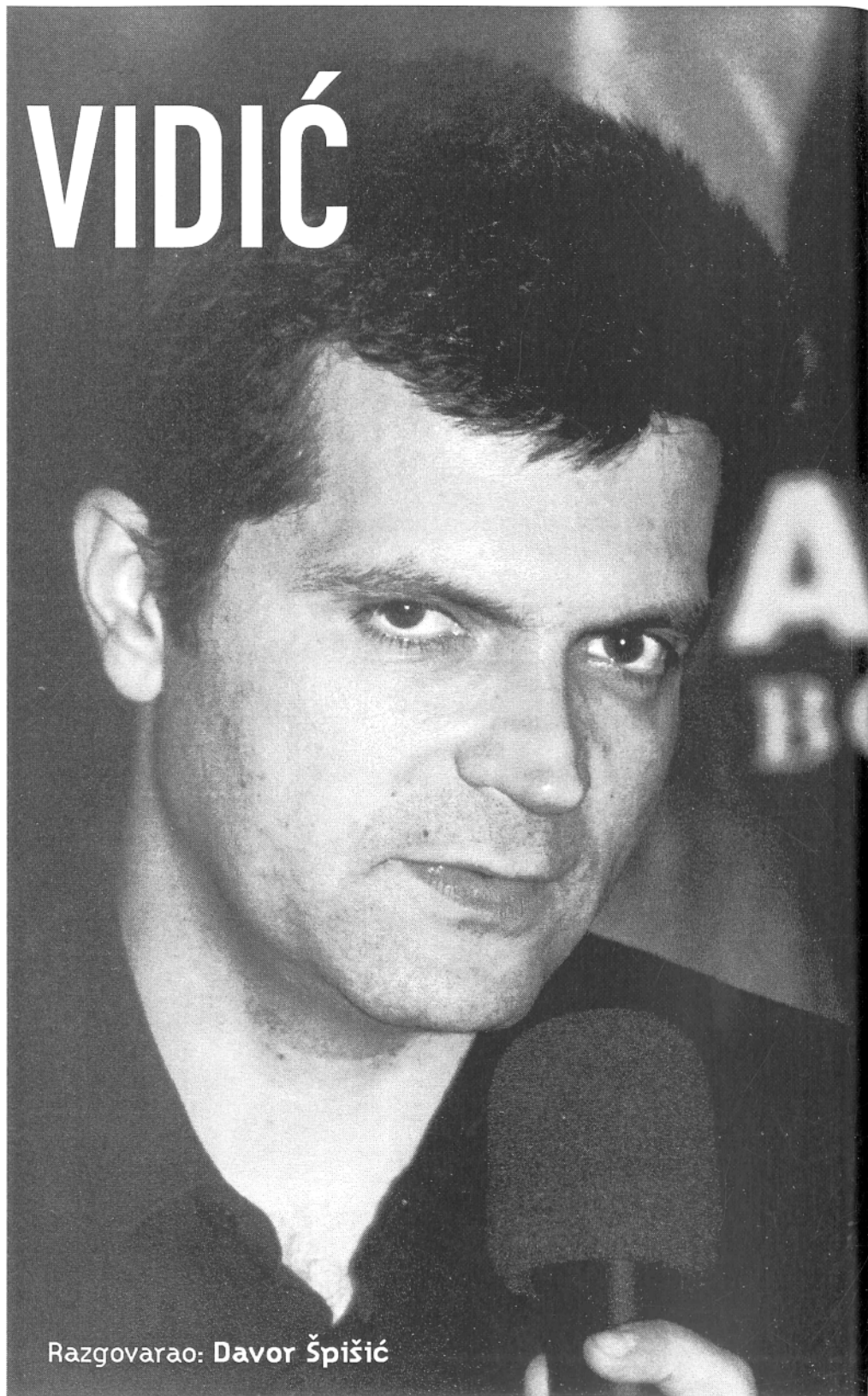

IVAN VIDIĆ

PISAC

Razgovarao: Davor Špišić

Dobrodušni cinik ILI SKUPLJAČ LUZERA

Za početak, dobra stara konvencija: što ti znači nagrada? Težina kojom se tvoj posao dodatno verificira? Težina same statue, pogodna za nabildavanje piščeva tijela...

Nagrada "Marin Držić" omogućava onom koji je dobije da svoj tekst ugleda na pozornici uz nešto manje prepreka nego što bi to bilo u nekom uobičajenom procesu. To je danas posebno važno s obzirom na opće siromaštvo i nezainteresiranost za bilo kakve iole sofisticiranije oblike duhovnog ispoljavanja, da se uopće i ne trudim upotrijebiti malo ambicioznije izraze kao što su umjetničko stvaranje, kreativnost, kritička misao, kultura i slično. S obzirom da danas u našem društvu uspješno preživljavaju samo najjednostavniji i najprimitivniji oblici bića, nešto poput duhovnih ameba i papučica, uz nešto tvrdokornih školjkaša, nagrade poput "Marina Držića", neophodne su za preživljavanje slabih i neotpornih tijela, svih iole složenijih organizama. Osim toga, tu nagradu valja poštovati već iz razloga što je dodjeljuje struka, a ne diktira je politika ili opći javni neukus. Da je obrnuto, ta nagrada bila bi potpuno bezvrijedna, iako bi financijski bila puno, puno izdašnija.

Jesi li zaista vidio grafit ŽIVIELA UTOPIA, koji koristiš kao podnaslov za *Octopussy*, jesi li ga doista vidio, postoji li zid s tom sprdačinom? Naime, ovo je dosad tvoja "najlociranija" drama, najviše spuštena u konkretan prostor. Otkud sad taj poriv?

Vidio sam za vrijeme rata ljude koji šaraju grafite na ruševine i zgarista kuća. Na primjer, neki tip napiše na zidu neke podrtine HRVATSKA, ili OVO JE HRVATSKA, ili ŽIVJELA NDH, ili FRANJO TUĐMAN ili nešto slično. Toga na sve strane ima i danas. Naravno, to nije njegova perfidna, neslana šala, nego je to pojam koji bi trebao izražavati njegovu poruku. Ako si spreman i na trenutak se nad time malo zamisliti, to te nužno u prvi mah dovede u zabunu. Tada se kao na izložbi francuskih impresionista udaljiš za nekoliko koraka, izoštriš fokus i

Kao i svi "iole složeniji organizmi", Ivan Vidić (Zagreb, 1966.) rano je naučio lekciju spisateljske uzaludnosti: ono što je dobro za književnost, uglavnom je pogubno za društvo. Naime, njegova razrogačena znatiželja ima (ne)sreću uspijevati u zemlji poput Hrvatske. Kad je već tako, on udarnički upija i montira sav taj nezabavni park oko sebe. I stvara jedan od najdojmljivijih dramskih opusa na ovim prostorima. Upravo mu je objavljena prva zbirka dramskih tekstova (*Drame*, Hrvatski centar ITI, 2002.), a za *Octopussy*, iščašenu priču o bastardizaciji heroja, osvojio je prvo mjesto u utrci za ovogodišnjeg "Marina Držića". Neizlječivo producira i voli svoje luzerske likove. I još uvijek pamti uzbuđljivo glasanje Swansa...

umjesto detalja ubereš cjelinu u svoj njezinoj prostornoj i duhovnoj dubini. Majstor se prije toga izrazio plamenom u drvu, dinamitom u kamenu, cigli ili crijepu, a sad ispada da je to svoje djelo još i imenovao. Nikako nemoj pomisliti da je autor zlobni cinik. Nije. On je iskren i spontan kao malo dijete. Ti si taj koji je pokvaren, ti znaš čemu zapravo služe misice, mažoretkinje i saborski zastupnici. I onda to spajaš u cjelinu i tražiš poruku. A taj koji piše iskren je i o pojmu koji je ispisao na zid ima samo dobre, afirmativne stavove. Onda pogledaš i shvatiš da to na što on stavlja svoju marku, naziv, to što on afirmira jest ruševina, uništeno, pretvoreno u ništa, nešto što ne postoji. Iz svega toga proizlazi da on slavi utopiju, on je, dakle, utopist.

Ova tvoja opaka hobotnica vuče nas u jednu neveselu istinu: nemamo heroja, a gamadi imamo na izvoz?!

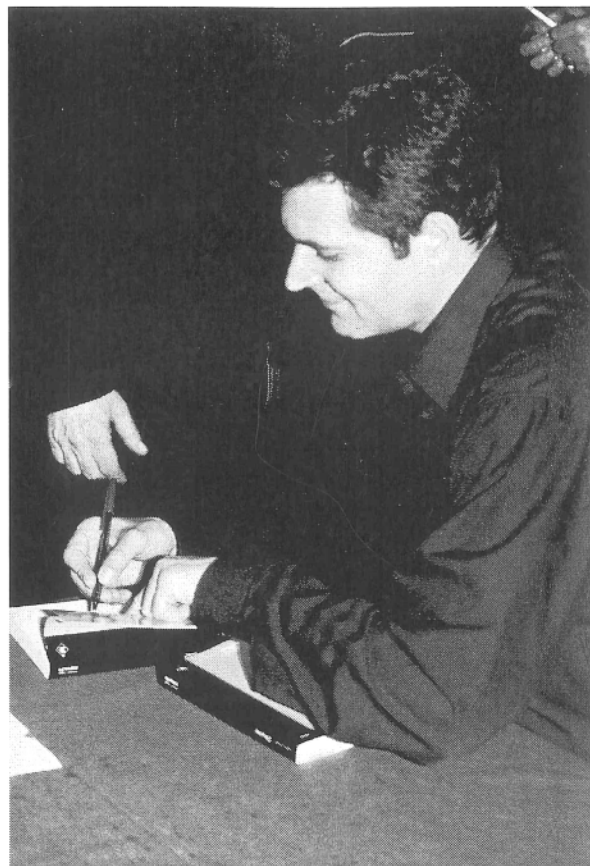
Ne mogu reći da je narod vandalski, kradljiv ili ubilački. Naravno, mislim pritom na njegov aktivni dio, onaj korisni, onih nekoliko tisuća, dvjestotinjak obitelji, avangardu, kako god to tko naziva, a ne na onih četiri i pol milijuna, koji su pasivni i sasvim beskorisni. Njih bi sve do zadnjeg trebalo izvesti. Jer taj dio je štetan i, uglavnom, predstavlja državi samo trošak i problem. Pogledaj samo umirovljenike, nezaposlene, gladne. Dok taj prvi, vredniji sloj, čini samo što mora. I to za opću dobrobit i boljitak, najčešće za račun ove druge skupine nezahvalnika. Hrvatska domoljubna avangarda ne vandalizira i ne pljačka kuće, poduzeća, tvornice i banke, ona ih samo dokida jer su ili male ili pak zastarjele i siromašne i kao takve, nesavršene. Kad ubije čovjeka, nikad ne ubije zato što voli ubojstvo, ubije ga samo zato što je smrtan. Recimo, nikad ne ubije Boga. Zašto? Zato što je Bog savršen, besmrtan. Dakle, ovdje se ne radi o rušenju, nego o gradnji savršenog svijeta, izgradnji utopije.

Budi malo partizanski patetičan i reci jesi li očekivao takve loše kamate kad si odlazio u rat? Znaš, ono, jesam li se za to borio?

Šalu na stranu, teško mi je nastaviti odgovarati u ovom stilu... Naravno da nisam očekivao... Kamate su ispale loše, i to svima. Osim onima kojima su ispale izvrsne, gotovo savršene. Mislim da je tako i većini. Nitko se ne trudi oko nečega da bi na kraju osjećao ogorčenje, bijes, tuđu i beznade.

Postoji li nešto kao Hemingwayev sindrom? Ima li nešto, kad si već morao zagaziti u ratni drek, što te je kao pisca drukčije resetiralo?

Postoji mnoštvo sindroma, ali se danas teško može reći da je i jedan tipično spisateljski. Postoji cijeli niz

sindroma koji su nas resetirali kao drukčije, teže i zabrinutije ljude. Potištene ljude. Od spisateljsko-umjetničkih sindroma, postoje kojekakvi Aralčini sindromi, sindromi onog društvanca oko "Hrvatskog slova" i sličnih petparačkih tiskovina. Ali pretpostavljam da ti nisu na pameti takvi, sve samo ne književni preobraćaji.

Tvoja prva drama *Harpa*, napisana 1987., a praižvedena 1991. godine, tipičan je primjer zadobijanja novih, drukčijih refleksija, nego što su možda one izvorne, refleksija u novom, neočekivanom kontekstu.

Harpa je dokaz da vrijeme, bez obzira na pisca, često samo dopisuje tekst. Ono mu je dalo određene, neplanirane konotacije. Sasvim neočekivan značenjski sloj. Ali bio bih mnogo sretniji da taj komad nije dobio takvu nadogradnju. Intimno, bio bih sretniji da je tekst na kraju ispao promašen, a ne da je stvarnost postala tako ružna i nagrdena. Ne treba život biti tegoban, da bi umjetnost dokazala kako je u pravu.

Ja mogu reći, kad sam gledao predstavu negdje pred sam kičeraž Božića '91., da mi je lik Harpe doista dobio neke epskije dimenzije utočišta.

Ima jedna prekrasna pjesma THE SWANSA kojoj djelić, koliko se sjećam, otprilike ide: "... come into your Mother's Womb..." Eskapizam nije novovremena izmišljotina, oduvijek postoje ljudi koji bi se najradije, kad vani hara nevrjeme, zavukli na neko mjesto, toplo i zaštićeno, dok ono vani ne prođe...

Ono, Harpa kao baka Oscara Mazeratha na krum-pirištu, pod čijom je suknjom tako toplo i ugodno, gdje bi bilo vraški dobro nestati...

Ipak, sjećaš se da ispod sedam ili devet suknji babe Mazerath, ne sjećam se više točno...

Ne sjećam se ni ja, nema veze, suknje su suknje...

Da, ali tamo nema dovoljno zraka i sve odiše mirisom užeglog masla. A meni se to, bogme, ne da njušiti.

Ksenija Ugrina (tada Marinković) već je naredne godine odigrala jednu hard-varijantu Harpe u *Magic & Loss* – dosta egzotičan primjer u našim uvjetima, da kazalište razmišlja o kontinuitetu glumačkog izraza.

Bio je to logičan slijed. Poslije bijega, a on je – osim na nekoj sanjarskoj, fantastičnoj razini – nemoguć, slijedi pad u dekadenciju. *Magic & Loss* bila je neka vrsta predstave plemenite dekadencije.

Netko drugi nekako mi strši u cijelom tvom opusu, kao da ju je napisao "netko drugi", neki tvoj Mr. Hyde!

I napisao ju je netko drugi, tendenciozno, s nešto drukčijim nakanama. U startu, to je trebala biti radiodrama. Na fakultetu, gdje je po programu na redu bio kazališni komad, trebalo je brzo reagirati i napisati ono što je propisano planom studija. A znaš i sam, kad dođe to ispitno vrijeme, već je svibanj, lipanj, uskoro počinje dugo toplo ljeto i čovjeku se baš nešto previše ne radi. Zato se napraviš lukav i radiodrami dodaš scenske upute i didaskalije i dobiješ rad onakav kakav je za ispit i propisan. Ukloniš poslije te dodatke i imaš opet radiodramu. Zbog toga je *Netko drugi* izveden samo kao radiodrama. No i to nije od prevelike štete. Kad imaš dvadeset i koju godinu, još si uvijek pod utjecajem književnosti koju čitaš, o kojoj razgovaraš i oko koje se prepireš s kolegama. Tada je to bila neka *beke-tovština*, antiteatar, anti-anti-antiteatar, drugim riječima trudiš se kako upropastiti dobru ideju i učiniti je nerazumljivom, napisati lica koja se raspadaju, zaplet kojeg nema i stalno nešto analizirati, dekonstruirati, razložiti na sastavne dijelove. Tih godina svaki ozbiljniji autor slavio je nejasno. Danas na to gledam mnogo jednostavnije i izravnije. Drama bez glavnog junaka, o kojem pričaju drugi likovi i sami napola raspadnuti, nedorečeni, posloženi kao dramske funkcije po recepturi najnovije književne teorije? Ma kome ti to prodaješ, budalo blesava?! No, tako je valjda trebalo biti i korist za moje dramsko pismo, ako ništa drugo, jest postup-

na eliminacija čarobne i beskorisne riječi *stanka*. A prije toga stalno je bilo – *stanka, stanika, stanika*, a to je počesto alibi za nesigurnost nedovoljno iskusnih pisaca.

Čak i u svojim najurbanijim tekstovima uvijek imaš neku arhaičnu epizodu ili lik, neku mrvicu mitološkog i pradavnog – od raznih andersenovskih guščarica do Edipova bastarnog kompleksa. Nužnost ili tek tako?

Tek tako, zbog podrugivanja ruralnim, pastoralnim oblicima hrvatske književne mitologije, ali i nužnost. Možeš li zamisliti naš mali društveni i politički svemir bez brkatih heroja, guslara i klozetkog zabavnjaka, neartikuliranih tipova s nožinama, čestitih seoskih naivki, pastira, purgera ili guščarica? Svjesno ili nesvjesno, ne mogu to više točno odrediti, ali taj svijet uvukao se među redove mojih tekstova i ne da se više tako lako otjerati. Postao je dio literarnog stilizma. Tako, na primjer, u najnovijem dramskom tekstu imam seoske žene u crnom, koje poput ministra za promet i veze obilaze ovu zemlju s lošom cestovnom infrastrukturom i nariču "saobraćajke".

Zato i jest jako točna definicija tvoje dramaturgije, iz rečenice Asje Srnc Todorović: "Cirkus koji prokazuje povijest... od Harpine podsuknje do Tildina gebisa..."

Slažem se. Iako mislim da bi umjesto pojma cirkus možda bilo bolje upotrijebiti izraz *sajam*. Jer svi naši značajni društveni događaji, od vjerskih blagdana, preko nogometa, do Eurosonga, uglavnom podsjećaju na stočni sajam, gdje se trguje ovcama, kravama i ukiseljenim vinom, gdje se mulja s novcima, vara na vagi i na kraju pleše oko pečenog vola.

Predstavljanje knjige *Drame*, Teatar ITD, 2002.

Da, u Putnicima i Velikoj Tildi neuvijeno podsjećaš, nas zaboravne, da pravi bordeli često kriju više reda, smisla i sreće nego bordeli Države, Crkve, Obitelji...

Razmišljao sam o tome i jedini zaključak koji mi se sam od sebe nametao jest da je, na žalost, upravo tako. Nije da bih želio da je potpuno obrnuto, ali kud god se okreneš, nigdje nekog normalnog ustroja, principa i reda. To su za književnost dobri motivi, sočni, nabijeni vrlo snažnom ekspresijom. Ali ono što je zdravo za književnost, često je pogubno u svakodnevnom životu. Ovo ti može zvučati kao da iz mene progovara posredovani konzervativac, moralist iz druge ruke i pobornik ne znam kakvog reda, ali moja je poruka da uistinu nije ugodno živjeti u jednoj shizofrenoj situaciji, gdje su institucije sa suprotnih društvenih polova uzajamno zamijenile svoja pravila, smisao i etos.

Kakav je osjećaj prihvatiti se nečega što si kao autor već apsolvirao, s desetljetnim "zakašnjenjem", mislim na slučaj oko praižvedbe *Velike Tilde*?

Ona poslovica "bolje ikad nego nikad", primijenjena na ovaj slučaj, govori da bih s takvim razvojem događaja trebao biti zadovoljan. Ali nisam baš siguran da je tako. Za neke je stvari bolje da se nikad ne dogode nego bilo kad. Ovaj put, predstava se dogodila u posljednjem trenutku. Zbog toga, čim sam pogledao svoj deset godina star tekst, znao sam da ću imati posla. *Velika Tilda* tako je pretrpjela promjene, kojih ne bi bilo da je izašla u ono vrijeme kad je napisana. Ovako sam, tu i tamo, na osnovi starog teksta morao dodati neke stvari. Jer, deset godina čekanja ipak je učinilo svoje. Devedesete, to je bio jedan fikcionalni, metafizički kupleraj. Dvije tisućite, postavlja se pitanje čemu fikcija i metafizika, kad na svakoj prigradskoj cesti i u boljem motelu imaš prave, od krvi i mesa, umjetnice na štangi i njihove surove, nimalo ugodne menadžere.

Iako su *Ospice* mišljene i kao generacijski fotorobot, nekako je na njih dosta ravnodušno reagirala generacija o kojoj predstava govori. Kako tumačiš taj paradoks?

Adolescentska populacija danas nije nužno kazališna publika, osim ako ih se dovodi skupno, gotovo nasilno, pod izlikom – ako ćeš gledati predstavu, ne moraš čitati lektiru. Te generacije zapravo više nisu ni originalna koncertna, rock and roll publika, što im je i tako uvijek bio bliži i prihvatljiviji medij od teatra. Drugi su oblici zabave danas u modi. To je, recimo, generalni razlog. Drugi razlog, pretpostavljam, krije se u činjenici da je određenim propagandno-marketinškim potezima predstava bila nuđena upravo toj publici. Najtočnije što danas mogu ustvrditi jest da predstava o tinejdžerima nije nužno i tinejdžerska predstava.

Neke legende tvrde da si londonsku premijeru *Ospica* proveo u obližnjem pabu, razbijajući tremu...

Premijeru nisam, ali vrijeme prije i poslije premijere jesam. Ali za to postoje lako objašnjivi razlozi. Ja volim izlaziti. Činim to i kod kuće, a kako ne bih u Londonu, u gradu u kojem ima sadržaja za barem dvadeset Zagreba. Bilo je to vrlo iscrpljujuće. Pošteno sam se odmorio tek kad sam se vratio kući.

U jednoj od tamošnjih kritika stoji da je riječ o drami koja prikazuje "naš nepogrešivi talent da povrijedimo jedni druge". Je li to jedna od tvojih autorskih želja, da pokušaš dokučiti izvore tih naših gadnih talenata?

Zaista mi je želja bila proniknuti u korijene nekih naših ružnih običaja i navika, često potpuno iracionalno motiviranih, pa čak i potpuno nemotiviranih. Vidiš, a onda se stranci često čude nečemu što je za nas potpuno normalna stvar. Ali bio bih nepošten kad bih ustvrdio da su prosudbe bile samo takve. Kritika se mjestimice čudila zašto moj tekst nije više "balkanski", pa su često i sasvim netočno morali pokrenuti sasvim drugi asocijativni niz i ustvrditi da je to "kamijevski", "brehtijanski", "linčovski" i slično. Kritika vrlo lako može po inerciji stvarati zabunu na zabunu...

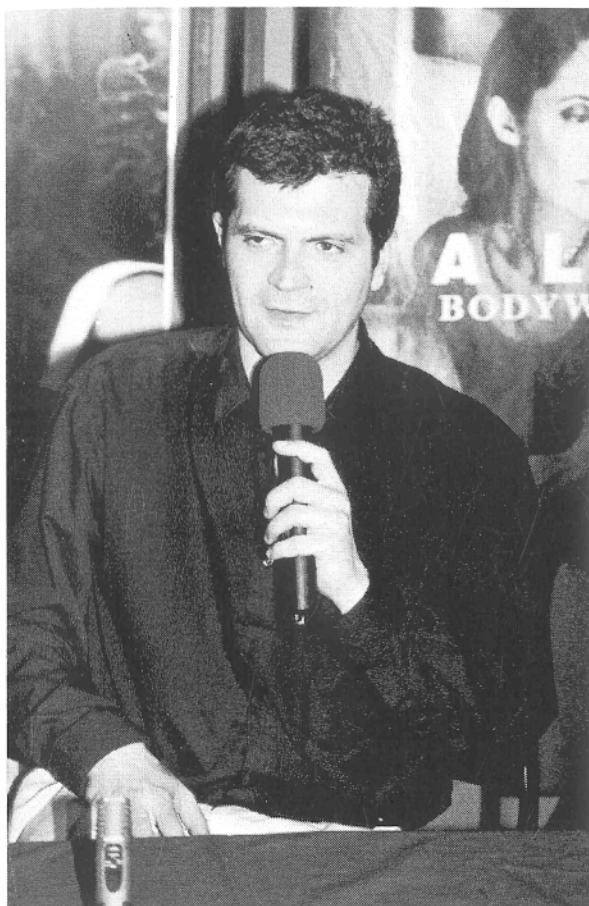
Engleska je kazališna praksa pristup golom tekstu bez reinterpretativnih nakana. "Takva situacija može laskati onome koji piše, ali ja ipak više volim pristup koji vlada kod nas i u srodnom nam kazališnom okruženju", komentirao si tu praksu. No, ja mislim da tu treba razdvojiti stvari: redukcija teksta da, ali dodavanje... Čemu ima smisla bombardirati jednu autorsku dramaturgiju tekstovima drugih autora?

Kod nas se još nije uvriježila dobra kazališna navika da se autorov tekst u principu previše ne mijenja, ne nadopunjava, ne obogaćuje ili onečišćuje nakalemljenim značenjima. Pogotovo ako je u pitanju praižvedba, nov ili neki manje poznat tekst. Poslije, kad tekst zadobije svoj vlastiti život, kroji po njemu, šivaj i paraj, ako baš moraš, ali ne mijenjaj ono što je i kao sam izvornik još uvijek nepoznato. Puno od tih zabuna i nesuvislih situacija potječe i iz pomodnosti takozvanog redateljskog teatra, redateljskog čitanja...

Kad unutra guraju Ghelderoda, Maeterlincka... zašto onda rade Vidića?

Da, od toga što je sve u stanju netko "pročitati", lako te zaboli glava.

"Ako se ništa i ne dogodi, već se dobro dogodilo, jer se zlo nije dogodilo", kaže Majka u *Ospicama*. U pravilu te zanimaju ovakve rubne, luzerske sudbine, sretne da barem čvrsto stoje na dnu.

Stoje tamo gdje i ja sam stojim. Šalim se, nije baš tako do kraja, barem ne u potpunosti. Dramskom se arheologijom ne bavim, a novovremeni kraljevi i moćnici ne zanimaju me. Možda je bolje reći a koga to zanima, taj nekakav svijet bogatih, slavni, moćnih, svijet egzotičnih likova, pustolova, automobilističkih asova, princeza, mogula, velikih globalnih spletki. Baš mene briga za rubrike iz društvenog života, za protagoniste iz svijeta politike, mode i sporta, za nekakvu Danielle Steel i Barbaru Cartland – nisam siguran da znam točno i napisati imena tih babetina – ili njihove domaće inačice. *Luzeri su cool.* "Više me zanima priča o živom američkom klošaru nego o mrtvom grčkom bogu", rekao je jednom prigodom Bukowski.

Prema njima si nekako dobrodušno ciničan. Osobito se to osjeti u *Bakinu srcu*.

Donekle jesam dobrodušan jer sam solidaran s ljudima kakvi me najčešće okružuju. Ciničan sam, jer ne dijelim njihove životne ideale: pun tanjur repe, jeftin auto na *leasing*, domoljubnu popijevku i san o Hrvatskoj u završnici nogometnog prvenstva.

Imao si poriv režirati praizvedbu *Bakina srca*. Zašto si odustao? Misliš li da pisac treba režirati svoje tekstove?

Htio sam režirati tu predstavu, jer mislim da svaki pisac koji ima kazališnog iskustva ima otprilike i znanja za taj posao kao i redatelj. No, započevši, shvatio sam da nemam nešto što redatelj mora imati: talent za pregovaranje i uvjeravanje svih redom, od glumaca do producerske kuće, tehničkog osoblja, sponzora... Dobar redatelj danas mora imati sve to, a povrh svega izuzetan dar za organizaciju, jer je u ovim našim uvjetima najčešće prepušten sam sebi. A kad se toliko izmuči, uglavnom ostaje malo vremena za ono zbog čega je tu: za režiju predstave.

Misliš li i dalje kako dramske tekstove ne bi trebalo objavljivati prije njihove provjere na sceni?

Uglavnom. Ali to je moje mišljenje i nije neko pravilo. Postoje izuzeci, a da ih i nema, trebalo bi ih izmisliti. Jer neke tekstove valja objaviti i čitati, iako možda nisu najsretniji za izvođenje. A ovaj moj negativan stav proizlazi iz mnoštva slučajeva da netko napiše tekst koji je jednostavno ni za što, a pogotovo ne za prikazivanje publici. Pa onda, po nekoj inerciji, ljudi kažu, ako baš i nije za pozornicu, neka barem čuči u nekoj zaboravljenoj, nikom potrebnoj knjižici.

Uz neke tvoje drame stoji napomena da imaju ishodište u proznim djelima. Gdje je ta proza i kad će ona na sunce?

Vrlo skoro. Za prvu, roman *Gangabanga*, nadam se da će izići do kraja godine.

Čini mi se da sam tek jednom vidio tvoj tekst pisan za novine. Ne zanima te takav oblik medijskog djelovanja?

Jednom prilikom napisao sam esej za "Globus", nešto prilično aktualno, fenomenološki obrađeno, kad su me pozvali da napišem nešto na temu naše društvene stvarnosti i buđenja građanske, civilne svijesti u Hrvatskoj. Shodno tome, tema je bila ona mala pobuna oko Radija 101, sloboda medija i onaj nikad do kraja artikulirani bunt na koji je odgovoreno prijetnjama, popisima državnih neprijatelja, sitnozubom stokom i raznobojnim vragovima. I danas, kad zamislim da bih pisao nešto takvo za novine, ispalo bi da neprekidno moram rasipati žuč i to na dnevnoj osnovi. U novinarstvu ih ima koji to rade dobro, još bolje, pa i odlično. Zato mislim da je bolje da se svatko drži svoga žanra.

Kao profesionalni pisac imaš li slobodu birati ili te egzistencijalni čir zburado podsjeća da moraš raditi sve što ti se nudi?

Trudim se biti nezavisan i birati, ali mi se nekako čini da je to sve teže i teže...